

Таким чином, використання музикотерапевтичних методів в навчальному процесі початкової школи передбачає створення вчителем рецептивної та активної музичних комунікацій. Рецептивна – у вигляді музичного супроводу конкретного виду навчальної діяльності учнів, який передбачає комітатне сприйняття музики, тобто не вимагає від дітей усвідомлення емоційного змісту музичних фрагментів. Музичний супровід (функціональна музика) створює загальну психологічно комфортну атмосферу. Учитель формулює установку школярів на більш якісне виконання навчального завдання під «музичний акомпанемент», ніж без нього. Тому домінуючим положенням у цьому випадку виступає навчання.

Активні музичні комунікації (під час перерв та проведення виховних заходів) включають музикотерапевтичні, психогімнастичні, фізичні, дихальні вправи, наприклад: «музика + рух»; «музика + малюнок»; «музика + колір»; «музика + спів»; «музика + гра на музичних інструментах»; «музика + дихальні вправи» тощо.

Побудова музичної комунікації «учні + музика» передбачає «слухання себе», свого настрою, внутрішнього стану, який співзвучний із музичним твором. У цьому випадку увага учнів спрямовується на усвідомлення свого внутрішнього стану та його зміни у процесі музичної комунікації. Музика тут також відіграє роль звукового фону, увага звертається не на зміст музичного фрагменту, а на почуття внутрішнього спокою й приємного відпочинку.

Формула «музика + учні» передбачає акцентування уваги на зміні емоційного змісту музичного фрагмента, слухання музики, усвідомлення її настрою, співпереживання характеру музичного образу. Музичний твір можна слухати без попередньої інформації про його зміст і специфіку, композитора, обставини написання тощо. У цьому випадку завдання музики полягає в тому, щоб викликати емоційний відгук школяра й стимулювати розвиток його фантазії. Однак музичний твір може прослуховуватися й з певною установкою на сприймання. В цьому випадку вчитель наголошує на динаміці зміни емоційних станів, які відображуються у музичному творі.

Отже, використання методів музикотерапії в навчальному процесі початкової школи – це специфічна діяльність учителя, спрямована на оптимізацію функціонального стану молодших школярів шляхом створення музично-комунікативного поля «музика-учень-навчальна діяльність», що передбачає організацію музичних комунікацій дітей упродовж навчального дня.

Література

1. **Биологическая медицина**: научные взгляды, лекарственные средства и терапевтические методы / [ред. Ф. Шмидт]. – Ауралия-Верлаг-Баден-Баден, 1996. – 140 с.
2. **Євстігнєєва Н.І.** Підготовка майбутнього вчителя до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Н.І. Євстігнєєва – Вінниця, 2005 р. – 24 с.
3. **Ефимова Т.Е.** Об утомляемости детей младшего школьного возраста / Т.Е. Ефимова // Начальная школа. – 1995. – № 10. – С. 79 – 81.
4. **Леонова А. Б.** Функциональное состояние человека в трудовой деятельности: учеб. пособие [для студ. ВУЗов] / А.Б. Леонова, В. И. Медведев. — М.: Изд-во Московского ун-та, 1981. – 111 с.
5. **Матейова З.** Музикотерапія при заикании / З. Матейова, С. Машура. – К.: Вища школа, 1984. – 304 с.
6. **Метельницькая Т.Н.** Применение музыки в педагогическом процессе / Т.Н. Метельницькая. – Минск: БГУ, 1980. – 125 с.
7. **Психотерапевтическая энциклопедия** / ред. Б.Д. Карвасарский. – СПб.: Питер, 1999. – 752 с.
8. **Ростовський О.Я.** Педагогіка музичного сприймання: навчально-методичний посібник / Олександр Якович Ростовський. – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.
9. **Школа и психическое здоровье учащихся** / ред. С.М. Громбах. – М.: Медицина, 1988. – 272 с.
10. **Schwabe C.** Methodic of Music therapy / C. Schwabe. – Leipzig Borth. 1980. – 248 p.

УДК 373.3.016.78

Заря Л.О.

ВПРОВАДЖЕННЯ Й ДОЦІЛЬНІСТЬ МУЛЬТИМЕДІА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО МУЗИКИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В статье рассматриваются факторы, которые способствуют формированию интереса к музыке у младших школьников с помощью мультимедиа.

Ключевые слова: *интерес, восприятие, наглядность, внимание, обучение, мультимедиа.*

Важливим пріоритетом сучасної розвиненої країни світу та стратегією її розвитку є курс на покращення якості освіти. Для досягнення пізнавальної активності через формування у молодших школярів інтересу до музики найбільш ефективним, на наш погляд, є впровадження нових засобів навчання (мультимедійних технологій), які мають комплексний, поліфункціональний характер наочності. Вивчення проблеми методики формування інтересу до музики у молодших школярів потребує аналізу шляхів впровадження й доцільності мультимедіа на уроках з музики.

Провідне місце у вихованні, навчанні та освіті підростаючого покоління належить загальноосвітній школі. Сучасні вчені вказують на те, що в педагогічній теорії та шкільній практиці загальний стан, музична робота з школярами викликає серйозну критику і не відповідає сучасним вимогам. Це найгостріше виявляється у ставленні учнів до класичної музики. Дедалі настійніше постає потреба підвищення ефективності музичного виховання та освіти, активізації музично-естетичного розвитку і навчання. Методика формування у школярів інтересу до зразків всесвітньої музичної культури постає як нагальна серед пріоритетних проблем, потребує найбільш пильної уваги вчених, та ретельної роботи вчителів музики.

Основи інтересу до музики закладаються вже з перших кроків навчання в школі. Молодші школярі бажають знати й розуміти музику, але ще не мають достатніх знань і навичок слухати й сприймати її, тому найчастіше вона їх не цікавить і не привертає уваги. Сьогодні перед учителем музики стає відповідальна задача – формування у молодших школярів інтересу до музики, що не можливе без урахування психофізичних факторів. В. Крутецький, підкреслюючи особливість сприйняття, зауважив, що учні молодшого шкільного віку краще помічають яскраві кольорові плями, яскраво пофарбовані предмети, великі предмети серед маленьких, Діти краще бачать рухомі предмети на фоні нерухомих (що слід враховувати при складанні мультимедійних програм). Малюнок, що виконується учителем на дошці (або зображення, яке з'являється послідовно на мультимедійній дошці), сприймається молодшими школярами більш повно й досконало, ніж той самий малюнок, який показують уже в готовому вигляді. Усе, що включено у трудову, навчальну, ігрову діяльність учня і тим самим викликає його активність та підвищений інтерес, сприймається повніше [2, с.93].

Отже, вчителю необхідно знати методи й методичні прийоми формування інтересу до музики в реальних умовах навчального процесу. Важливими стають методи, що спираються на наочність (за допомогою мультимедіа), які спрямовані на свідомість та активність учнів у навчанні й практичні методи навчання» [4, с.118].

Досвід О. Ростовського показує, що зорова сторона домінує не тільки в музично-побутових враженнях дітей, а й у спеціально організованих навчальних ситуаціях музичного сприймання. Вони шукають у звучанні, а іноді поряд з ним "зоровий образ", реальний рух, подію, інтерпретуючи музику як частину більш звичної для них наочно-образної картини життя (використання мультимедіа стає доцільним).

Процес навчання ставить дитину в умови, що вимагають від неї постійних вправлянь у довільній (усвідомлена й цілеспрямована) увазі, вольових зусиль для зосередження. Довільна увага розвивається разом з усвідомленням своєї відповідальності за успіх навчальної діяльності. На цій основі у молодшого школяра формується вміння організувати й регулювати свою увагу, свідомо керувати нею, і як наслідок, з'являється воля. В. Філіппова зазначає, що особливу роль у структурі музичного інтересу відіграють вольові процеси. Як і для пізнавального інтересу, тут має значення зосередженість на об'єкті, самостійність, наполегливість у переборенні труднощів, але ще більше значення має внутрішня готовність учня сприймати естетичну інформацію в організованих формах, які вимагають економних сил (мультимедіа може допомогти молодшому школяру зосереджуватися, сприяє вольовим процесам). Відсутність уваги або недостатня увага учнів на уроці — одна з найважливіших причин поганого запам'ятовування. При цьому, якщо не збудити цікавість, увага молодшого школяра може швидко згаснути, він не захоче зрозуміти, що за музичний твір він прослухав, як він був створений, про що розповідає.

У навчанні музики до означених процесів важливим є приєднання розвинутої емоційної пам'яті. Емоційна пам'ять — це пам'ять на пережиті почуття. Позитивні або негативні почуття не зникають безслідно, а запам'ятовуються й відтворюються за певних умов. В. Крутецький підкреслює, що «подібно до того, як у зоровій пам'яті перед нашим внутрішнім оком оживає давно забута річ, пейзаж чи образ людини, так точно в емоційній пам'яті оживають пережиті раніше почуття. Здавалося, що вони зовсім забуті, та раптом якийсь натяк, думка, знайомий образ — і знову вас охоплюють переживання... Емоційна пам'ять — найважливіша умова духовного розвитку людини».

У цьому випадку використання мультимедіа сприяє емоційному сприйняттю та запам'ятовуванню музики.

Психологічні дослідження довели, що у школярів 1 - 2 класу не простежується жодного випадку групування матеріалу за змістом. Це пов'язано з тим, що учні початкових класів ще погано вміють аналізувати будь-який текст, навчальний матеріал [2, с.108 - 121] Процес спостереження, вслуховування в музику може дещо знизити емоційність сприймання, але при повторному слуханні попередній аналіз сприятиме естетичному осягненню змісту твору [3, с.46] Отже, і в цьому випадку необхідне використання мультимедіа.

Психологічні дослідження естетичних почуттів у молодших школярів показують, що діти не можуть ще правильно оцінювати художні твори ні в живопису, ні в музиці. Слухаючи музичні твори, вони часом надають перевагу гучній музиці, що виконується в стрімкому темпі, з різкими змінами в мелодії. З дев'ятирічного віку під впливом систематичного слухання музики змінюється ставлення до неї. Діти починають надавати перевагу гармонійному поєднанню звуків. Тому слід учить дитину відчувати красу музики з перших занять. За відповідного музичного навчання та виховання значно розширюються й поглиблюються естетичні переживання дітей молодшого шкільного віку, їм стає зрозумілим зміст деяких музичних творів.

Звернемо увагу на те, що інтерес молодших школярів до музики залежить як від об'єктивної складності навчального матеріалу, так і від успішного його суб'єктивного опанування. Відомо, що успішно виконане попереднє завдання підвищує інтерес до наступного завдання, і, навпаки, невдача у попередньому завданні викликає менший інтерес до виконання наступного. Успіх дає позитивний емоційний фон для подолання нової труднощі. Активний інтерес молодших школярів у навчанні зберігається тоді, коли рівень труднощів матеріалу добирається вчителем з урахуванням не вчорашнього, а завтрашнього дня розвитку, тобто резервів учня, а особливо, коли на ці резерви звертається увага самих учнів. Надто легка робота хоч і призводить до успіху, але не викликає глибокого задоволення, інтересу, прагнення до удосконалення. Інтерес може спрямовуватися на ставлення учня до змісту музичного твору (факти, закономірності, принципи) і на процес усієї навчальної діяльності (мета, завдання, результати). У наукових колах вважається, що надійним засобом підвищення інтересу до навчання є формування у молодших школярів здібностей до самоконтролю й самооцінки, тобто залучення школярів до процесу оцінювання знань і дій (що стає можливим за допомогою мультимедіа).

При планомірному формуванні у молодших школярів інтересу до музики, загальний епізодичний інтерес (емоційно-пізнавальне переживання) може перейти у стадію стійкого інтересу (емоційно-пізнавального ставлення), допитливості, яке пов'язане з позитивними емоціями.

Звернемо увагу на те, що інтерес молодших школярів до музики залежить як від об'єктивної складності навчального матеріалу, так і від успішного його суб'єктивного опанування. Відомо, що успішно виконане попереднє завдання підвищує інтерес до наступного завдання, і, навпаки, невдача у попередньому завданні викликає менший інтерес до виконання наступного. Успіх дає позитивний емоційний фон для подолання нової труднощі.

З огляду на музичні інтереси й нахили учнів, дослідники поділяють молодших школярів на два розумових типи:

Перший - художній тип переважно спирається на першу сигнальну систему, яка оперує конкретними уявленнями, звертаючись при цьому безпосередньо до почуттів. У роботі з молодшими школярами цього типу не доводиться багато пояснювати, тому що вони інтуїтивно опановують зміст музичного твору, орієнтуючись на характер мелодії, гармонії, ритму, інших засобів музичної виразності. Художній тип молодших школярів має не тільки внутрішнє сприйняття музичного мистецтва, але й багату уяву, що допомагає сприйняттю навколишньої дійсності.

Другий - розумовий тип переважно спирається на другу сигнальну систему, регулюючи поведінку за допомогою слів. При роботі з такими учнями викладачу необхідно за допомогою різноманітних порівнянь, метафор, образних асоціацій активізувати уяву, викликати емоційні хвилювання, подібні до тих, які близькі емоційному ладу музичних творів, що прослуховуються молодшими школярами. Тобто, важливим для обох типів стає вміння активного сприйняття музичного матеріалу. Такому активному сприйняттю музики може допомогти використання на уроках музики засобів мультимедіа.

Узагальнюючи усе вищевикладене зазначимо, що методика формування у молодших школярів інтересу до музики має передбачати включення учнів в індивідуальні, групові й колективні форми роботи, що стає можливим при використанні мультимедіа. Як зазначає О. Киричук, «уроки, у процесі яких забезпечуються широкі можливості для вияву активності й самостійності учнів, значною мірою стимулюють розвиток пізнавальних інтересів. Істотну роль у збудженні в школярів

інтересу до навчальної діяльності відіграють і форми її організації – як індивідуальні, так і колективні» [1, с.8]. Таким чином, психофізичні процеси, що потребують формування в учнів умінь сприймати і розуміти музику; розвивають увагу, мислення, уяву, пам'ять, почуття, активність є взаємопідпорядкованими й відіграють важливу роль в успішному формуванні інтересу до музики у молодшого школяра і можуть ефективно відбуватися за допомогою мультимедіа.

Література

1. **Киричук О.І.** Виховання в учнів інтересу до навчання. – К.: Т-во «Знання» УРСР, 1986. – 48 с.
2. **Крутецкий В.** Загальна психологія. Видання 3-є, перероблене та доповнене. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.
3. **Ростовський О.Я.** Методика викладання музики в початковій школі; - Тернопіль, «Навчальна книга – Богдан», 2001. – 215 с.
4. **Фіцула М. М.** Педагогіка. – К., «Академія», 2002. – 528 с.

УДК 793 (477.53) : 792.8

Богута В.М.

МОЖЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ХОРЕОГРАФІЧНИХ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА ОСНОВІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТАНЦЮВАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ

В статтє анализується фольклорно-танцевальное наследие Полтавщины как фактор формирования хореографических творческих способностей детей младшего школьного возраста.

Ключевые слова: хореографические творческие способности, фольклор, танцы Полтавского региона.

Нині набуває актуальності проблема розвитку та формування творчих здібностей, яка вирішується у контексті гуманізації освіти. Загальні теоретичні засади викладені у працях В. Сухомлинського, який важливого значення надавав оновленню педагогічних технологій, що у майбутньому мало б значні можливості для творчого розвитку особистості. Концепція гуманітаризації (С. Гончаренко, Ю. Мальований) передбачає відмову від технократичних підходів та скеровує навчальний процес на формування духовного світу особистості, тому пріоритетними є форми, методи і засоби, спрямовані на забезпечення реалізації творчих здібностей дітей [6, с. 100].

Принципові положення теорії здібностей, зокрема співвідношення біологічного та соціального у здібностях, їх структура, філо- і онтогенез, можливості та закономірності їх формування й розвитку розкриваються у дослідженнях Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Виготського, О. Ковальова, Г. Костюка, В. Крутецького, О. Леонтєва, В. М'ясищева, С. Рубінштейна тощо.

Вітчизняними та зарубіжними дослідниками (Л. Анциферова, О. Брушлинський, Л. Богоявленська, О. Лук, О. Матюшкін, В. Моляко, Я. Пономарьов, С. Сисоєва, Ф. Баррон, А. Біне, Д. Гілфорд, А. Маслоу, К. Роджерс, Ч. Спірмен, Д. Томсон тощо) вивчалися різні аспекти проблеми творчих здібностей: їх природа, компоненти, критерії та показники розвитку, методи і прийоми формування. Більшість з цих питань все ж залишається дискусійними, що свідчить про складність та неоднозначність досліджуваної проблеми.

Ученими неодноразово підкреслювалася думка, що формування здібностей є керованим психолого-педагогічним процесом, який включає вплив на мотиви творчої діяльності (О. Дусавицький, О. Киричук, А. Лук), пізнавальні інтереси (Н. Бібік, Г. Щукіна), загальнонавчальні вміння (Н. Каневська, Н. Підгорна, О. Савченко). Сензитивність молодшого шкільного віку до творчості підкреслювалася В.Сухомлинським, К.Ушинським та багатьма іншими педагогами-класиками. У дослідженнях Л. Божович, Л. Венгера, В. Давидова, Л. Дранкова, Д. Ельконіна, Н. Менчинської тощо доведено, що зазначений вік є періодом найінтенсивнішого творчого становлення. Комплексному впливові різних видів мистецтв на особистість присвячено праці Н. Аніщенко, Е. Белкіної, Л. Ващенко, Г. Падалки, Н. Терентєвої, Г. Шевченко, О. Щолокової тощо.

Проблеми впливу хореографії на особистість досліджувались у зв'язку з розробками систем танцювальної та музично-рухової психотерапії М. Чейсом, А. Пессо, П. Бернстайном, В. Петрушкіним, В. Нікітіним.

У своєму дослідженні ми дотримувались думки І. Я. Лернера, що «...істинна проблема полягає не у можливості навчати творчості, а в тому, щоб з'ясувати умови, за яких таке навчання є оптимальним» [9, с. 25].